

O`QUV JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK- PSIXOLOGIK MUAMMOLARI

Amirov Nurbek Islamovich, Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti

“Kasb ta`limi” kafedrasi katta o’qituvchisi

Radjabova Maftuna, Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti talabasi

Kirish. Pedagogika fanida keyingi 15-20 yil davomida ta'lim-tarbiyani mukammallashtirish yo'llari izlandi. Ta'limda texnik vositalar kompyuter texnikasidan foydalanish, dasturlashtirilgan ta'lim usullarini amalga oshirish, hamkorlik pedagogikasi, pedagogik jarayonni optimallashtirish bo'yicha qator ishlar sinab ko'rildi. Lekin bu tadbirlar ta'lim jarayonidagi ko'zlangan maqsadga olib kelmayapti.

Asosiy qism. Ta'lim jarayoni juda murakkabdir. Ilm o'rganish – igna bilan quduq qazishdek qiyin ish deb qadimgilar bejizga aytishmagan. Bu murakkab jarayonda ham o'qituvchi ham talaba hamkorlikda maqsadli faoliyat ko'rsatishlari lozim. O'qituvchilar zamon talablariga mos shaklda fan dasturida aks etgan bilimlar mazmunini talabaga etkazadi. Talabalar esa bu bilimlarni faollik bilan o'zlashtirishi zarur. Bu jarayonga talabaning mavjud bilimlari, hayotiy tajribasi, bayon qilinayotgan bilimlar tizimiga, fanga va o'qishga munosabati ta'sir etadi. Bu sohada barcha talabalarning ham imkoniyati bir xil bo'lmaydi. Kimdir kengroq bilimga, boy tajribaga ega bo'lib o'qishda muvaffaqiyat bilan ishlaydi. Chunki, psixologlarning ko'rsatishiga bilimlarni o'zlashtirish, bu yangi qabul qilinayotgan axborotlarni talabada avval mavjud bo'lgan axborotlar tizimiga kiritishdir. Demak, talabada bilimlar qancha keng bo'lsa, u yangi bilimlarni qabul qilishi shuncha oson bo'ladi.

Psixologik nuqtai nazardan talabaning bilish jarayoni sezish, idrok, xotira va tafakkurni o'z ichiga oladi. Sezish va idrok bilimning dastlabki, eng oddiy bosqichi hisoblanadi. Sezishda voqeа-hodisalar ta'surotning yaxlit obrazi bosh miyada hosil bo'ladi. Idrok sezgiga nisbatan murakkab aks ettirish bosqichi bo'lib, unda

odamning yoshi, hayotiy tajribasi, ruhiy holati, bilimi va boshqalar ta'sir etadi. Sezgi va idrok asosida odamning ichki dunyosi shakllanib boradi. Xotira esa ana shu sezilgan va idrok etilgan ta'surotlarni bosh miyada saqlab qolishini ta'minlaydi. Xotiraning har bir bosqichiga ta'lim jarayonida katta e'tibor berish kerak. Asosiy e'tiborni esda olib qolish bosqichiga qaratish foydalidir. Chunki, yaxshi esda saqlangan ma'lumot uzoq muddat saqlanib qoladi. Xotiraning bu xususiyatidan ta'lim jarayonida foydalanish kerak. Talabalarga berilayotgan materiallarning ilmiy, hayotiy ahamiyati tushuntirilishi, muammoli vaziyatlar yaratilishi, materialni faol metodlar yordamida o'tilishiga e'tibor berish zarur.

Hozirgi kunda shaxsning tafakkurini o'stirish, davr talabi bo'lib, qolmoqda. Chunki, shaxsda tafakkur rivojlanmasa, inson o'ylashga-fikrlashga o'rganmasa, o'zidagi mavjud bilimlardan foydalana olmaydi. Tafakkuri rivojlangan odam-tadbirkor odam bo'ladi. Tafakkur deganda shaxsning ma'lum muammo haqida o'ylashi, fikrlashi, tushuniladi. Tafakkur keng va chuqur bilimga asoslanadi. Talabada bilim mavjud bo'lishi bilan birga u o'ylashga ham o'rganishi kerak. Fikr yuritish ma'lum bir muammo paydo bo'lganda sodir bo'ladi. Shuning uchun darsning kirish qsmida, ma'ruza, amaliy mashg'ulot, mustaqil ishlarda talabani fikr yuritishga majbur qiladigan topshiriqlarni taklif etish zarur. Tafakkur jarayoni psixik zo'riqishni, muammoni echish uchun barcha ma'naviy va aqliy imkoniyatlarni jalgan etishni talab etadi. An'anaviy ta'lim tizimi o'qituvchi o'quvchi (tabala) ga ma'lumot berishga asoslangan bo'lib, bilimlarni o'zlashtirishda bilim oluvchilarining faolligiga kam e'tibor berilgan. Ta'lim natijalari ta'lim jarayonida omilkorlik bilan aniqlab, borilmagan. Bilimlarni o'zlashtirishda tanqidiy fikr yuritishga e'tibor berilmagan. Bilim bayon etilsa, u o'quvchi tomonidan o'zlashtirib olinadi degan g'oya ustun bo'lgan.

Bunday sharoitni bartaraf etish uchun pedagogika yangi bosqichga ko'tarilishi kerak. Yangi pedagogik texnologiyani yaratish lozim. Pedagogik texnologiyani yaratishni va amaliyatga joriy etishni yangi davr pedagogik amaliyat talab etmoqda.

Respublikamizga turli sohalarda keng qamrovli tafakkuri rivojlangan, mustaqil fikrlay oladigan mutaxassislar zarur. Ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchi va talabalarni mustaqil fikrlashga o'rgatish asosiy o'ringa ko'tarilishi zamon talabidir. Bolaning butun hayoti davomida, ta'limning barcha bosqichlarida mustaqil fikr yuritish asosiy talab bo'lib qolishi kerak.

Xulosa. Yangi pedagogik texnologiyalarni yaratish va amaliyotga joriy etish uchun quyidagilarni amalga oshirish zarur:

- ta'lim jarayonida o'quvchi va talabalarni mustaqil o'qishga o'rgatish;
- ta'lim jarayonida dasturning mazkur darsga mo'ljallangan qismini to'liq o'zlashtirishga erishish;
- ta'lim jarayonida o'quvchi va talabalarni to'liq faollashtirish;
- ta'limni shunday uyushtirish zarurki, dars oxirida rejallashtirilgan maqsadga erishish ta'minlansin;
- ta'limda interaktiv metodlardan foydalanishni ta'minlash;
- ta'limni rejallashtirish va o'tkazishda moslanuvchan qayta bog'lnishni ta'minlash zarur;

Ta'lim-tarbiya jarayonini zamon talabi asosida takomillashtirish uchun kuch va mablag' sarflash, keng ilmiy izlanish o'tkazish talab etiladi. Shuningdek, ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirishda faqatgina o'qituvchilargina ma'sul bo'lib qolmay, balki bu ishda keng jamoatchilik, mahalla va har bir ota-onaning ma'suliyati oshirilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A. Xoliqov. "Pedagogik mahorat" darslik, "Tafakkur bo'stoni", Toshkent,- 2009.
2. Azizzo'jaeva.N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. T.: 2003.
3. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. Qarshi "Nasaf" nashriyoti, 2000.
4. Tolipov O', Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: "Fan" nashriyoti, 2006.
5. Tajiev M., Alimov A.Ya., Qo'chqorov D.U. Pedagogik texnologiya – ta'lim jarayoniga tatbig'i. – Toshkent: "Tafakkur" nashriyoti, 2010.